

RECENSION

Originaltitel **Das weiße band – eine deutsche kindergeschichte**

Svensk titel **Det vita bandet**

Regi **Michael Haneke**

Producent **Stefan Arndt, Margaret Ménégoz, Veit Heiduschka, Andrea Occhipinti**

Manus **Michael Haneke**

Foto **Christian Berger**

Roller **Christian Friedel, Ernst Jacobi, Leonie Benesch, Ulrich Tukur, Ursina Lardi, Fion Mutert, Michael Kranz, Burghart Klaussner, Steffi Kühnert, m fl**

Tyskland, Österrike, Frankrike, Italien 2009

Längd **2 tim 25 min**

Censur **tillåten från 15 år**

Distributör **Folkets Bio AB**

Ur *Det vita bandet*

Det vita bandet

Michael Haneke hör till de otäckaste regissörer jag vet. Och bästa. Denne Bayernfödde österrikaren, som ingår i samma dystopiska österrikiska kulturkrets som Elfriede Jelinek och Thomas Bernhard, författaren som innan han sade adjö till världen förbjöd varje vidare publicering av hans verk i hemlandet. Österrike tycks inte längre vara wienervalsens och det glada joddländets land - om det någonsin varit det.

Hanekes nya film utspelar sig i en liten bondby i norra Tyskland året innan och fram till första världskrigets utbrott. Där finns den vanliga uppsättning medborgare: baronen, läkaren, prästen, läraren, förvaltaren, barnmorskan och längst ned i hierarkin bönder och arbetare. En sommardag händer en obegriplig olycka: läkarens häst står på öronen över en uppspänd snubbeltråd, och läkaren hamnar på sjukhus, dock är hans skador inte livshotande.

Under året som följer sker andra obegripliga saker: två barn, varav en förståndshandikappad, misshandlas svårt, en lada brinner upp. Skeendet refereras och kommenteras i efterhand av den nu äldre byskolläraren.

Men dessa händelser är bara toppen på ett isberg. Redan från början vilar det en dolsk stämning av otäcka föraningar över berättelsen. Bakom den till synes idylliska fasaden, där helbilderna kompositionsmässigt kan påminna om gamla romantiska bonader och färgtryck, blottläggs helt andra saker: förödmjukelser, hustrumisshandel, sadism, psykisk terror, pedofili. Det är en miljö där våldet hela tiden ligger latent och ibland bubblar upp i brutalitet.

Jag kommer att tänka på ett verk av en annan österrikare, Martin Sperrs pjäs (och senare film) *Jaktscener från Niederbayern*. Det är samma till synes oförvittliga medborgare som bakom en viss vardagsfryntlighet bär på hat i sina sinnen.

Här finns baronen, ett rytande monster när baronessan går honom emot, och förvaltaren som argumenterar mera med knytnävarna än med ord. Läkaren hatar och förrödmjukar sin fru och ger sig på den unga tonårsdottern. Ondskfullaste av alla i detta ondskans uppsmarschområde är nog ändå pastorn. Han är samma personlighetstyp som Caligula i *Hets* och biskop Vergéus i *Fanny och Alexander*: iskallt behärskad, fylld av ett gudligt patos som gör att han ser straffet som himlens gåva till mänskligheten.

Filmens titel *Det vita bandet* syftar på det band hans barn tvingas bära som påminnelse om att de alltid ska tänka goda, rena tankar. Han misslyckas givetvis i sitt uppsåt. När han efter ett sadistiskt korsförhör inser att hans son ägnat sig åt att onanera binder han fast hans armar vid sängen på nätterna för att det inte ska upprepas.

Förnuftsens röst i denna psykotiskt uppskrivade miljö står byskolläraren för. Bakom den förföriska barnkören tycker han sig ana otäcka hemligheter, men när han yppar sina aningar för pastorn blir denne rasande. Inget får störa den idylliska fasaden. Hos den totalitär tänkande, med absolut moral som ledstjärna, äger förnuft och sanning inget värde.

Det vita bandet har ett fantastiskt vackert foto, med scener som ibland tycks hämtade ur dåtida dokumentärfilmer, med arbetande människor i klumpigt sydda kläder, i en evig kamp med tillvaron i ett behårt klassamhälle. Det händer att klasshatet uppåt bryter fram, som när en av arbetargrabbarna mitt under baronens sommarfest hackar sönder dennes kålland som hämnd för att modern dött i en olycka. För detta straffas han hårdhänt av fadern, som inte vill stöta sig med baronen.

Men det finns skönhet också, sköra vackra känslor mellan byskolläraren och herrgårdspigan Eva. De försiktiga, flirtiga mötena mellan dem hör till det mest charmfulla jag sett på länge.

Hanekes bildberättande är intressant. Han låter mycket av dramatikerna äga rum utanför bild, bakom en stängd dörr, eller på avstånd, genom en dörröppning eller med något staffage i förgrunden. När läkaren förgripit sig på sin dotter får man inte se själva akten, det räcker med bilden av hennes förgråtna ansikte sittande på sängkanten, bredvid fadern, iklädd sin pyjamas. Hon tar senare en satanisk hämnd i det lilla.

Jag antar att Haneke med denna film vill säga att nazismens våldslära hade varit i säck innan den kom i påse. Men oavsett intellektuellt raster: *Det vita bandet* bevisar än en gång att Haneke är en av samtidens mest spännande regissörer.

Gunder Andersson

FILMRUTAN